

УДК [378.147+371.134]:796.412

МОНІТОРИНГ СФОРМОВАНOSTI ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ ТА НАВИЧОК МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Самсутіна Н.М.

Бердянський державний педагогічний університет

Досліджено теоретичні питання формування професійних умінь та навичок майбутніх учителів фізичної культури. Виділено не вирішені раніше частини проблеми формування професійних умінь та навичок майбутніх учителів фізичної культури. Визначено професійні загальнопедагогічні та специфічні функції учителя фізичної культури. Окреслено професійні уміння та навички для їх виконання. Проведено моніторинг сформованості професійних умінь та навичок майбутніх учителів фізичної культури, необхідних для виконання загальнопедагогічних та специфічних функцій.

Ключові слова: майбутні учителі фізичної культури, професійні функції, професійні уміння та навички, моніторинг.

Постановка проблеми. На сучасному етапі створення нової української школи актуальною проблемою є удосконалення змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, вирішення якої потребує застосування нових підходів, розробки відповідних навчальних технологій на основі поєднання теоретичної та практичної складових загальнопедагогічної підготовки студентів, диференціації її форм та методів, розширення міжпредметних взаємозв'язків професійно орієнтованих дисциплін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Погіршення стану здоров'я учнів підвищило вимоги до підготовки висококваліфікованих учителів фізичної культури, які мають сприяти формуванню традицій і культури здорового способу життя, престижу здоров'я, залученню учнів до активних занять фізичною культурою.

Н.В. Москаленко зазначає, що «розвиток сфери фізичної культури і спорту в значній мірі обумовлюється діяльністю висококваліфікованих кадрів» [3, с. 137]. На думку Н.В. Москаленко, «забезпечити таку організацію фізкультурно-спортивної роботи, яка відповідає б вимогам сьогодення, може вчитель, який впевнено володіє сучасною психолого-педагогічною теорією і технологією професійної діяльності» [3, с. 137].

М.С. Герцик та О.В. Вацеба вважають, що «фахівець фізичного виховання повинен знати і вміти застосовувати на практиці: норми раціонального рухового режиму осіб усіх категорій; медико-біологічне обґрунтування використання засобів і методів фізичного виховання; педагогічні і медичні методи контролю за процесом фізичного виховання і фізичної підготовки; механізми розвитку фізичних якостей і формування рухових навичок; особливості проведення занять фізичною культурою з особами різного віку, статі, соціального стану, фізичного розвитку; санітарно-гігієнічні вимоги і вимоги щодо безпеки проведення занять фізичними вправами; вміння надати першу медичну допомогу у разі травмування; демонстрацію техніки виконання фізичних вправ; оперування нормативно-правовими знаннями в галузі фізичної культури; мати достатній рівень фізичної підготовленості й володіти навичками страхування» [1, с. 62].

А.В. Забора зазначає, що «основна увага при формуванні знань і навичок майбутніх вчителів фізичної культури повинна бути спрямова-

на на викладання спортивно-педагогічних дисциплін, зміст, яких має бути переорієнтований на формування професійної свідомості майбутнього вчителя і включати: формування сучасної техніки виконання вправ як основи методу реального показу; оволодіння методиками розвитку рухових здібностей і навчання основним фізичним вправам шкільної програми з фізичної культури» [2, с. 45].

Одним з аспектів фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури є формування знань, умінь та навичок, необхідних для виконання основних професійних функцій.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Теоретичний аналіз наукових досліджень свідчить, що проблема формування професійних умінь та навичок майбутніх учителів фізичної культури у процесі фахової підготовки ґрунтовно не досліджена як у теоретичному, так і в практичному аспектах, зокрема недостатньо проаналізовано зміст, форми, методи й педагогічні умови, які мають бути спрямовані на ефективне формування професійних умінь та навичок майбутніх учителів фізичної культури у процесі фахової підготовки.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є аналіз результатів моніторингу сформованості професійних умінь та навичок майбутніх учителів фізичної культури, необхідних для виконання загальнопедагогічних та специфічних функцій.

Основні завдання дослідження:

1. Провести аналіз психолого-педагогічної літератури щодо проблеми формування професійних умінь та навичок майбутніх учителів фізичної культури.

2. Визначити професійні уміння та навички, необхідні для виконання загальнопедагогічних та специфічних функцій учителя фізичної культури.

3. Провести моніторинг щодо визначення сформованості професійних умінь та навичок майбутніх учителів фізичної культури.

Виклад основного матеріалу. Аналіз науково-методичної літератури з фізичної культури (Т.Ю. Круцевич [5], Б.М. Шиян [6]) та власний досвід педагогічної діяльності дозволив визначити, що специфіка професійної діяльності учителя фізичної культури виявляється у застосуванні професійних умінь та навичок, необхідних для виконання таких основних загальнопедагогічних професійних функцій, як навчальної, вихов-

ної, організаційної, розвивальної, планувальної, контрольної, комунікативної та дослідницької.

Для виконання навчальної функції майбутній учитель фізичної культури має володіти вміннями формувати спеціальні знання про значення і вплив фізкультурних занять на організм людини та її особистість; формувати систему знань про значення фізичної культури; формувати мотивацію до навчальної діяльності; викладати теоретичний матеріал; забезпечувати органічне поєднання теоретичного матеріалу з практичним; визначати порядок побудови процесу навчання конкретній руховій дії; розподіляти процес навчання руховій дії на етапи; добирати і застосовувати ефективні методи навчання руховій дії у відповідності до етапу навчання; використовувати різні способи дозування та регулювання навантаження в процесі навчання руховій дії; володіти технікою виконання та методикою навчання гімнастичних вправ; володіти методикою проведення уроку фізичної культури; попереджувати помилки в процесі навчання руховій дії, виявляти помилки в процесі виконання її, визначати причини появи помилок та виправляти їх; оцінювати ступінь володіння руховою дією.

Для виконання виховної функції майбутній учитель фізичної культури має володіти вміннями застосовувати загальнопедагогічні методи впливу на формування особистості; сприяти взаємозв'язку розвитку фізичних і розумових здібностей учнів; формувати елементарні трудові вміння і навички; розвивати пізнавальні здібності; здійснювати різнобічний розвиток морально-вольових, естетичних та особистісних якостей учнів.

Для виконання організаційної функції майбутній учитель фізичної культури має володіти способами організації діяльності учнів на уроках фізичної культури; застосуванням різних способів проведення гімнастичних вправ; вмінням користуватись демократичним стилем керівництва навчально-виховним процесом на уроках з фізичної культури; контролювати власну діяльність і керувати своїми емоціями; вміти використовувати стандартне і нестандартне обладнання, тренажерні пристрої, технічні засоби навчання при проведенні занять фізичними вправами; визначати справність спортивного інвентарю та приладдя, що застосовуються в занятті; надавати першу медичну допомогу при різних видах травм; організувати заняття секцій з різних видів спорту, груп загальної фізичної підготовки; організувати змагання; організувати фізкультурно-оздоровчі та фізкультурно-спортивні заходи.

Для виконання розвивальної функції майбутній учитель фізичної культури має володіти вміннями застосовувати методичні принципи побудови процесу фізичного виховання; реалізувати педагогічні завдання, що полягають у розв'язанні оздоровчих завдань, при проведенні різних форм занять фізичними вправами; формувати поставу і вдосконалювати будову тіла; враховувати гігієнічні фактори під час проведення різних форм занять фізичними вправами.

Для виконання планувальної функції майбутній учитель фізичної культури має володіти вміннями ставити конкретні завдання щодо засвоєння теоретичної інформації, вдосконалення фізичних якостей та опанування фізичних вправ,

передбачених програмою з фізичної культури, а також оздоровчі та виховні завдання; користуватись навчальним планом і навчальною програмою з фізичної культури, складати документи планування (план-графік навчально-виховного процесу на рік, робочий план на семестр (модуль), плани-конспекти уроків); складати комплекси загальнорозвивальних та спеціальнопідготовчих вправ складати річний план позаурочної роботи з фізичного виховання; складати календар та документацію щодо проведення спортивно-масових заходів у школі.

Для виконання контрольної функції майбутній учитель фізичної культури має володіти вміннями добирати і використовувати тести для визначення різних сторін фізичної підготовленості школярів, виявлення знань, рухових умінь і навичок; уміти розподіляти учнів на підгрупи у відповідності з їх індивідуальними можливостями; застосовувати різні форми контролю та оцінки на уроках фізичної культури; визначати рівень фізичного розвитку та фізичної підготовленості школярів, знань рухових умінь і навичок в кінці циклу чи етапу занять; аналізувати показники працездатності, втоми і відновлення в ході занять; контролювати параметри навантажень і відпочинку під час заняття, а також регулювати їх; контролювати процес засвоєння знань; визначати критерії оцінювання результатів діяльності учнів згідно програмно-нормативних вимог.

Для виконання комунікативної функції майбутній учитель фізичної культури має володіти вміннями застосовувати гімнастичну термінологію; вміннями застосовувати словесні методи навчання, володіти навичками подачі команд для проведення стройових вправ, володіти командним голосом та технікою педагогічного мовлення; вміннями сполучати вербальні та невербальні засоби спілкування, володіти педагогічним тактом та культурою педагогічного спілкування; володіти навичками організувати співпрацю у процесі спілкування на уроках фізичної культури.

Для виконання дослідницької функції майбутній учитель фізичної культури має володіти вміннями добирати методи дослідження; оптимізувати навантаження для учнів під час виконання різних за характером та інтенсивністю фізичних вправ; визначати реакцію організму учнів на навантаження; оцінювати динаміку показників фізіологічних функцій; володіти методикою проведення педагогічних спостережень; використовувати для спостереження сучасні технічні засоби; володіти методикою самоконтролю своєї професійної діяльності [4].

Нами визначено специфічні професійні функції учителя фізичної культури, саме: функцію допомоги і страховки при виконанні учнями фізичних вправ, здоров'язбережувальну, профілактичну та суддівську.

Функція допомоги і страховки при виконанні учнями фізичних вправ передбачає запобігання травматизму на уроках фізичної культури, володіння навичками страхування і застосовування їх у процесі виконання учнями фізичних вправ, надання першої медичної допомоги при різних видах травм.

Здоров'язбережувальна функція вчителя фізичної культури передбачає застосування сучас-

них здоров'язбережувальних технологій у фізичному вихованні школярів.

Профілактична функція вчителя фізичної культури передбачає формування фізично здорової особистості учня зі стійкими переконаннями та системою знань про здоров'я і здоровий спосіб життя, виховання у школярів свідомого ставлення до власного здоров'я.

Суддівська функція вчителя фізичної культури передбачає складання документації для проведення змагань серед учнів загальноосвітніх навчальних закладів, здійснення суддівства змагань з різних видів спорту [4].

Отже, учитель фізичної культури в навчальному процесі виконує багато функцій та здійснює різні види діяльності, тому нами визначено, що оволодіння студентом професійними вміннями та навичками дозволить говорити про сформованість у нього професійних функціональних компетентностей, що відповідають функціональній діяльності вчителя фізичної культури та мають бути сформовані у процесі фахової підготовки.

З метою проведення моніторингу сформованості професійних умінь та навичок майбутніх учителів фізичної культури нами було проведено анкетування студентів вищих навчальних закладів, у якому брали участь 298 осіб. Респондентами виступили студенти (майбутні учителі фізичної культури) Бердянського державного педагогічного університету, Запорізького національного університету, Класичного приватного університету м. Запоріжжя та Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Аналіз відповідей запитання «Чи володієте Ви навичками проведення загальнорозвиваючих вправ різними способами?» свідчить, що з 298 респондентів володіють цими навичками 52,32% опитаних студентів, не володіють – 7,47%, володіють на низькому рівні – 36,81%, важко відповісти – 3,40% студентів.

Аналіз відповідей питання анкети «Чи володієте Ви технікою виконання та методикою навчання акробатичних вправ?» виявив, що з 298 опитаних студентів володіють 24,41%, не володіють – 22,47%, володіють на низькому рівні – 40,64%, важко відповісти – 12,47%.

Отже, незначна кількість студентів, а саме 24,41%, володіють технікою виконання та методикою навчання акробатичних вправ.

Відповіді запитання «Чи володієте Ви технікою виконання та методикою навчання вправам на гімнастичних приладах?» розподілено таким чином: з 298 опитаних студентів володіють 31,14%, не володіють – 9,41%, володіють на низькому рівні – 48,46%, важко відповісти – 10,98%.

Отже, володіють технікою виконання та методикою навчання вправам на гімнастичних приладах лише 31,14% студентів.

Аналіз відповідей питання анкети «Чи володієте Ви методикою проведення уроку фізичної культури в школі?», виявив, що з 298 опитаних студентів володіють 31,56%, не володіють – 12,94%, володіють на низькому рівні – 39,97%, важко відповісти – 15,52%.

Отже, виявлено, що 31,56% студентів володіють методикою проведення уроку фізичної культури в школі.

На запитання «Чи володієте Ви способами підвищення загальної та моторної щільності уроку гімнастики?» ми одержали такі відповіді: із 298 студентів володіють способами підвищення загальної та моторної щільності уроку гімнастики 17,45% опитаних, не володіють – 24,55%, володіють на низькому рівні – 38,8%, важко відповісти – 19,19%.

Отже, аналіз відповідей на питання анкети виявив, що незначна кількість студентів, а саме 17,45%, володіють способами підвищення загальної та моторної щільності уроку гімнастики.

Аналіз відповідей питання анкети «Чи володієте Ви способами страховки та надання допомоги учням під час навчання гімнастичним вправам?» виявив, що з 298 опитаних студентів володіють 52,84%, не володіють – 6,19%, володіють на низькому рівні – 33,74%, важко відповісти – 7,21%.

Отже, 52,84% опитаних студентів володіють способами страховки та надання допомоги учням під час навчання гімнастичним вправам.

На запитання «Чи володієте Ви методикою проведення занять з аеробіки та степ-аеробіки?» ми одержали такі відповіді: із 298 студентів володіють 19,71%, не володіють – 33,46%, володіють на низькому рівні – 35,17%, важко відповісти – 11,65%.

Отже, володіють методикою проведення занять з аеробіки та степ-аеробіки лише 19,71% студентів.

Висновки і пропозиції. Таким чином, моніторинг сформованості професійних умінь та навичок майбутніх учителів фізичної культури виявив, що володіють професійними навичками та вміннями 32,73% опитаних студентів, не володіють – 16,64%, володіють на низькому рівні – 39%, важко відповісти – 11,63%, що дозволяє зробити висновок про необхідність удосконалення фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Проведене дослідження не вичерпує всіх завдань щодо вирішення проблеми формування професійних умінь та навичок майбутніх учителів фізичної культури. Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у розробці та застосуванні мультимедійних навчальних засобів для підвищення якості викладання професійно орієнтованих дисциплін.

Список літератури:

1. Герцик М. С. Вступ до спеціальностей галузі «фізичне виховання і спорт»: [навчальний посібник] / М. С. Герцик, О. М. Вацеба. – Харків: Видавництво «ОВС», 2004. – 176 с.
2. Забора А. В. Формування знань і навичок майбутніх учителів фізичної культури в процесі вивчення дисциплін «Теорія і методика фізичного виховання» і «Гімнастика з методикою викладання»: дис. ... канд. наук з фізичного виховання і спорту: 24.00.02 / Забора Андрій Володимирович. – Х., 2004. – 197 с.
3. Москаленко Н. В. Фізичне виховання молодших школярів: [монографія] / Н. В. Москаленко. – Дніпропетровськ: Інновація, 2007. – 252 с.
4. Самсутіна Н. М. Сучасна методологія формування професійних функціональних компетентностей майбутніх учителів фізичної культури / Н. М. Самсутіна // Теоретико-методичні основи фізичного виховання студентів

- вищих педагогічних навчальних закладів: колект. монографія / за ред. Н. М. Самсутіної. – Бердянськ: Видавель Ткачук О. В., 2016. – С. 74-120.
5. Теория и методика физического воспитания: учебник [для студентов вузов физического воспитания и спорта]: в 2-х т. / под ред. Т. Ю. Круцевич. – К., 2003. – Т. 1. – 2003. – 424 с.
 6. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів / Б. М. Шиян. – Тернопіль: Богдан, 2002. – Ч. 2. – 248 с.

Самсутина Н.М.

Бердянський державний педагогічний університет

МОНИТОРИНГ СФОРМИРОВАННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ УМЕНИЙ И НАВЫКОВ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

Аннотация

Исследованы теоретические вопросы формирования профессиональных умений и навыков будущих учителей физической культуры. Выделены нерешенные ранее части проблемы формирования профессиональных умений и навыков будущих учителей физической культуры. Определены профессиональные общепедагогические и специфические функции учителя физической культуры. Очерчены профессиональные умения и навыки для их выполнения. Проведен мониторинг сформированности профессиональных умений и навыков будущих учителей физической культуры, необходимых для выполнения общепедагогических и специфических функций.

Ключевые слова: будущие учителя физической культуры, профессиональные функции, профессиональные умения и навыки, мониторинг.

Samsutina N.M.

Berdyansk State Pedagogical University

MONITORING OF FORMATION OF PROFESSIONAL SKILLS OF FUTURE TEACHERS OF PHYSICAL CULTURE

Summary

We investigate theoretical questions of formation of professional skills of future teachers of physical culture. Defined unsolved earlier part of the problem of formation of professional skills of future teachers of physical culture. Defined the professional general pedagogical and specific function of the teacher of physical culture. Determined professional skills to do them. Conducted monitoring of formation of professional skills of future teachers of physical culture necessary for implementation of general pedagogical and specific functions.

Keywords: future teacher of physical culture, professional functions, professional skills, monitoring.